Asia: O 31/2022 vp ukrainalaisten pakolaisten työluvat ja työllistyminen Suomessa

Asiantuntijalausunto

Alanteen Tila Paimio, Hästön Maatila Särkisalo, Rannikon Puutarha Halikko

Meidän tilamme ovat erikoisviljelytiloja Varsinais-Suomessa. Pääkasvina kaikilla on mansikka. Tämän lisäksi viljellään vadelmaa, muita marjakasveja sekä laajaa valikoimaa vihanneksia. Tilat työllistävät vuosittain noin 800-900 kausityöntekijää. Pääosa kausityöntekijöistä tulee Ukrainasta. Merkittävä osa työntekijöistä työskentelee kausityötodistuksella (90 vrk), mutta myös kausityöoleskelulupia (3-9 kk) on noin 20 % työntekijöistä. Tämän lisäksi on noin 50 henkilöä toistaiseksi voimassa olevilla työsopimuksilla (joille on vuosittain haettava aina jatkolupaa (160-430 €).

24.2.2022 käynnistyneen Venäjän hyökkäyksen jälkeen on tiloille tullut työntekijäkontaktiemme kautta turvaan heidän perheenjäseniään, sukulaisiaan ja tuttaviaan. Kaikkiaan tiloilla asuu tällä hetkellä 137 henkilöä, joista lapsia ja isovanhempia on noin puolet. He odottavat tehdyn tunnistautumisen jälkeen viranomaisilta väliaikaisen suojelun päätöstä. Ensimmäiset hakemukset on jätetty 14.3. Yhtään päätöstä ei ole vielä tullut (odotusaikaa nyt reilu 3 viikkoa). Kyseisten tilojen ja henkilöiden osalta tilanne on kestämätön. Tilat eivät yksityisenä toimijana saa julkista avustusta, tosin eivät sitä lähtökohtaisesti ole odottaneetkaan. Sodan alta maahamme tulleet ukrainalaiset ovat tässä tapauksessa puhtaasti tilojen sekä yksityisten henkilöiden humanitäärisen tuen varassa. Kun ei ole tehty päätöstä väliaikaisesta suojelusta, ei ole oikeutettu myöskään minkäänlaiseen korvaukseen. Heillä ei myöskään ole oikeutta työntekoon, joka tässä tapauksessa olisi äärimmäisen tärkeää ansainnan sekä sen terapeuttisen vaikutuksen myötä. Elämisen kulut juoksevat joka hetki, joka päivä on elettävä, syötävä ja juotava.

Kaupunkien/kuntien reagointitilanne ei ole yhteneväinen. Joissain kaupungeissa/kunnissa on koordinaattorit asiaa hoitamassa, joissain ei.

Suomi ensimmäisten maiden joukossa ilmoitti, että se ottaa vastaan ukrainalaisia ja nopeiden prosessien kautta helpotetaan heidän maahantuloa sekä pääsyä yhteiskunnan avun turvaan. Myös lupaus siitä, että työntekomahdollisuus avautuu nopeasti, annettiin julkisesti. Ensimmäisiä viestejä siitä, että heitä on suomalaisten taholta petetty, on kuultu. Osa on jo lähtenyt ja osa suunnittelee lähtöä niihin maihin (mm. Saksa, Viro, Itävalta), joissa menettelyt ovat joustavampia ja heitä aidosti autetaan integroitumaan maahan.

Migrin pääjohtaja antoi lauantaina Helsingin Sanomissa lausunnon, jossa tuotiin esiin prosessin esiintuomat haasteet, mutta kerrottiin, että päätökset tulevat kahden viikon aikaikkunassa. Näin ei ainakaan ole tapahtunut yllä mainituilla tiloilla majoittuvien päätösten osalta.
Esiin tulleiden tietojen osalta nyt olisi maahan tullut n. 14-15000 väliaikaista suojelua hakevaa ukrainalaista. Kun kokonaismääräksi kesään mennessä ennustetaan 40-80000 hlöä, ei tarvinne olla suuri ennustaja, kun voi arvioida, että päätösaikataulut edelleen venyvät. Lehtiartikkelin perusteella nyt ovat käynnissä Migriin lisärekrytoinnit, jotka tulevat helpottamaan jollakin aikajänteellä päätösaikatauluja.

Migrin kevään ohjelmassa on edellä mainittujen suojelupäätösten lisäksi tehtävä normaalisti tiloille tulevien kausityöntekijöiden kausityötodistus- ja oleskelulupapäätökset. Myös niiden päätösaikataulut ovat käsittelyruuhkan takia viivästyneet. Kyseessä on siis niitä ukrainalaisia, jotka ovat laittaneet hakemuksensa sisälle ennen sotatilaa ja niitä, jotka eivät ole osaltaan kokeneet meneillään olevaa sotatilaa omalta osaltaan niin uhkaavaksi, että he olisivat hakemassa tilapäistä suojelua. Useimmat näistä ovat maan länsiosasta tai alueilta, jotka ovat toistaiseksi välttyneet sotilaallisilta iskuilta. Kausityöhön tulevia henkilöitä on arvion mukaan maassamme vuosittain 14-18000 hlöä. Joku määrä on tietysti jo näissä Suomeen tulleissa tai tulevissa, mutta merkittävä osa on tulossa tänne kesäksi töihin ja sesongin jälkeen takaisin kotimaahan jälleenrakentamaan sitä. Nämä työlupapäätökset ovat elintärkeitä saada tiloille mahdollisimman nopeasti, jotta voidaan turvata tilojen toiminta ja ylläpitää elintarvikeomavaraisuuttamme näiltä osin.

Lupa työskennellä maksaa halvimmillaan 75 euroa (kausityötodistus 90 vrk, sähköinen hakemus) ja kalleimmillaan 740 euroa (kausityöoleskelulupa 6-9 kk, paperihakemus). Suomen valtion taholta on luvattu väliaikaisen suojelupäätöksen saaneelle 2 vuoden työskentelyoikeus, tämä siis veloituksetta. Nyt tilat pohtivat, tuleeko heidän ohjata kaikki ukrainalaiset hakemaan väliaikaista suojelupäätöstä, jotta he ovat keskenään tasavertaisessa asemassa työpaikoilla (kustannusmielessä). Tämä ei tunnu järkevältä. Tämän vuoksi esitämme, että seuraavan kahden vuoden aikana sovelletaan ukrainalaisten työntekijöiden osalta seuraavaa toimintamallia:

Päätösehdotus:

1. Väliaikaista suojelua hakeva ukrainalainen

Välittömästi tehdyn tunnistautumisen jälkeen kyseisellä henkilöllä on työskentelyoikeus Suomessa. Työnantaja tekee toimialansa mukaiset työsopimukset ja sopii käytännön järjestelyistä suojelupäätöstä odottavan kanssa. Työnantaja raportoi näistä suojelupäätöstä odottavista ja hänellä työskentelevistä henkilöistä viranomaisten osoittamaan tahoon. Suojelupäätökset tulevat ajallaan, mutta prosessin aikataulu ei estä sitä, että työhön halukas henkilö voi aloittaa välittömästi työskentelyn. Lisäksi ehdotamme, että tilapäistä suojelua hakeva allekirjoittaa HETU-hakemuksen poliisiviranomaisen läsnä ollessa. Näin sosiaaliturvatunnuksen haku saadaan vireille samalla. Ajatuksena ”Yhden luukun periaate!”.

Eilen uutisoitiin Viron mallista, jossa yhden kontaktin kautta kaikki tarvittavat asiat järjestyvät tunnissa!

2. Kausityöntekijäksi tuleva ukrainalainen

Kausityöhön tulevat ukrainalaiset pääsevät Suomeen biometrisella passilla. Työnantaja (myös muu sektori kuin maatalous) tekee näille henkilöille normaalit työsopimukset ja hakee verokortit ym. työntekoon liittyvät asiat. Enter Finlandissa työnantaja tekee työntekijäilmoitukset kyseisistä henkilöistä (tämä ilmoitusmenettely on käytössä tällä hetkellä, eli mitään uusia sovelluksia ei tarvitse kehittää). Näiltä kausitöitä tekemään tulevilta ei peritä maksuja seuraavaan kahteen vuoteen. Tässä on noudatettava yhdenvertaisuusperiaatetta saman maan kansalaisten kohdalla Suomessa.

3. Lisätään tunnistautumispisteitä

Varsinais-Suomessa tilapäisen suojelun hakemuksen voi jättää ainoastaan Raision poliisiasemalla. Paikka on ollut pahoin ruuhkautunut ja kulkeminen sinne haastavaa. Tunnistautumispisteitä on lisättävä, jotta turhauttava jonotus loppuu ja kustannukset siirtymissä ovat järkeviä.

Esitetyllä mallilla kahden vuoden aikana ei peritä käsittely/lupamaksuja ukrainalaisilta. Tällä mallilla ei tule tarpeettomia suojelupäätöstä hakevia, kun ei ole taloudellista perustetta. Tämä malli palvelee kaikkia toimialoja, sillä jo nyt tulleiden ukrainalaisten joukossa on monen alan ammattilaisia, jotka voivat toimia mm. tulkkeina kaupunkien palveluksessa. Tämä malli antaa Migrille aikaa kouluttaa henkilökuntansa ja valmentaa heitä suojelupäätösten käsittelyssä ja syntynyttä/syntyvää hakijaruuhkaa voidaan käsitellä asiaankuuluvalla huolellisuudella. Nämä toimintamallit mahdollistaisivat täältä turvaa hakeneiden ukrainalaisten nopeamman kotouttamisen suomalaiseen arkeen ja työelämään.
Olennaista mallissa on myös se, että työntekijä ja työnantaja kohtaavat oikeaan aikaan. Puutarhatiloilla kevään istutus- ja kylvösesonki lähestyy. Silloin tarvitsemme tekijät töihin. Tietysti myös kesäkuussa alkava sadonkorjuusesonki saadaan tällä mallilla varmistettua.

Tällä mallilla on mahdollista hivenen parantaa sitä mielikuvaa, joka nyt on syntynyt kankeasta ja byrokraattisesta yhteiskunnastamme.

Päätökset edellä mainituista malleista on tehtävä välittömästi, tilanne on jo päällä!

6.4.2022

Aarni ja Antti Alanne
Alanteen Tila
Paimio

Krista ja Janne Eriksson
Hästön Maatila
Särkisalo

Iina ja Esa Rannikko
Rannikon Puutarha
Halikko